

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

Briefing Paper 11/2013

Moldavsko v předvečer summitu Východního partnerství ve Vilniusu

—
Listopad 2013

Moldavsko v předvečer summitu Východního partnerství ve Vilniusu

—

Vlad'ka Votavová

21. listopad 2013

Moldavsko bývá označováno za **premianta politiky Východního partnerství** (VP). Tato země dosahuje největšího pokroku v politických a ekonomických reformách, které jsou v rámci VP podporovány, což je patrné jak z pravidelných hodnotících zpráv Evropské komise,¹ tak z výsledků monitorování nevládních organizací.² Kritické hlasy nicméně podotýkají, že moldavský úspěch ve srovnání s ostatními partnerskými zeměmi neznamena jednoznačnou „success story“, ale spíše neschopnost a/nebo neochotu ostatních plnit unijní kritéria. Jak uvádí Institute of World Policy v Kyjevě: „*Moldavsko je nejlepším studentem ve třídě, ale průměrný pokrok třídy je vcelku nízký.*“³ K tomu přispívá i to, že Moldavsko je poměrně malá země s menším počtem obyvatelstva, které čítá včetně Podněstří asi 4,1 milionu. Rovněž HDP na hlavu činil v roce 2012 v Moldavsku pouze 3 233 USD, což je málo i ve srovnání s Ukrajinou.⁴

Zahraničně politická orientace vlády ministerského předsedy Iurie Leanca, který přebral premiérské křeslo od svého spolustraníka Vlada Filata⁵ z liberálně demokratické Aliance pro evropskou integraci, je jasně **proevropská**.⁶ Nelze nicméně pominout ani postoje dalších klíčových aktérů moldavské politiky – zákonodárců opoziční, a stále populární, **komunistické strany** bývalého prezidenta Vladimira Voronina a představitelů oligarchických skupin –, kteří se k evropské integraci staví rezervovaně. Samostatnou kapitolu potom tvoří politická reprezentace moldavské separatistické republiky **Podněstří** vedená od roku 2011 prezidentem Jevgenijem Ševčukem. Ševčuk sice usiluje o vyvažování mezi Ruskem, EU a Ukrajinou, ale fakticky Podněstří zůstává ekonomicky závislé právě na Rusku.⁷

Právní rámec vztahů mezi Moldavskem a EU je dosud definován dohodou o partnerství a spolupráci z roku 1994 (v platnosti od roku 1998). Předpokládá se její nahrazení asociační dohodou. Zlom v moldavské zahraniční politice dříve orientované spíše východním směrem nastal v roce 2003 po tzv. Kozakovově memorandu o Podněstří, po kterém tehdy komunistická vláda začala orientací na EU vyvažovat vliv Ruska.⁸ Po velkém východním rozšíření EU v roce 2004 vstoupil v platnost Akční plán Evropské politiky sousedství (ENP), který platil do roku 2008. V plánu byl definován charakter vzájemných vztahů mezi Moldavskem a EU, včetně závazků přibližovat Moldavsko k evropským institucím a harmonizovat jeho legislativu, zejména s důrazem na prohloubení ekonomické spolupráce. ENP stejně jako v květnu 2009 přijatá politika Východního partnerství, která na ENP logicky

¹ http://ec.europa.eu/world/enp/docs/2013_enp_pack/2013_eastern_pship_regional_report_en.pdf

² <http://www.eap-index.eu/moldova>

³ http://pasos.org/wp-content/uploads/2013/04/policy_brief_3_01_16_ok_ok.pdf, s. 14

⁴ <http://services.czechtrade.cz/pdf/sti/moldavsko-2012-11-15.pdf>, s. 32

⁵ Vlad Filat byl moldavským premiérem od 25. září 2009 do 25. dubna 2013, kdy jeho vládě parlament v čele s komunisty vyslovil nedůvěru kvůli obvinění z korupce.

⁶ http://www.mfa.gov.md/data/7205/file_487221_0.pdf

⁷ http://ecfr.eu/page/-/ECFR63_TRANSNISTRIA_BRIEF_AW.pdf

⁸ <http://files.slavomirhorak.webnode.cz/200000102.../Podnestri-MP012006.pdf>, s. 7

navazuje a rozšiřuje ji, přikládá velký význam sdílení společných hodnot symbolizovaných kupříkladu respektem k lidským právům, vládou zákona nebo dobrým vládnutím.⁹

Jednou z nejvýznamnějších složek ENP představoval i **vízový dialog**, který nevyklučoval ani případnou budoucí vízovou facilitaci. Při příležitosti vstupu Rumunska do EU v roce 2007 uzavřelo Moldavsko s EU dohody o vízové facilitaci a readmisi (v platnosti od roku 2008). Po vstupu Rumunska do EU bylo rovněž v Kišinevě otevřeno společné vízové centrum, které při velvyslanectví Maďarska zajišťuje vydávání krátkodobých schengenských víz do 14 států EU,¹⁰ což výrazně usnadnilo mobilitu Moldavanů při jejich výjezdech do EU.

S platností od 1. dubna 2008 udělila EU Moldavsku tzv. **autonomní obchodní preference** (ATP). Tento režim upravuje dovoz většiny moldavských výrobků do EU. Vzhledem k nedostatečným standardům ve zpracování a kontrole zemědělských produktů však zatím platí celní kvóty na moldavské výrobky živočišného původu. Naopak cla a kvóty se nevztahují na vývoz průmyslového zboží, díky čemuž profituje Podněstří jako jediný průmyslový region Moldavska s hutní, strojírenskou nebo textilní výrobou.¹¹

Součástí VP je celá řada bilaterálních i multilaterálních projektů, platform a iniciativ financovaných EU,¹² které směřují nejen na státní správu, ale i na podniky, místní samosprávu nebo občanskou společnost. Jejich kompletní seznam lze přehledně dohledat v pravidelných zprávách Evropské komise, v tzv. cestovní mapě¹³ a dalších dokumentech, které EU vydává. Největší stimuly pro Moldavsko v rámci VP představují předpokládaná uzavření asociační dohody (AA) a dohody o prohloubené a komplexní zóně volného obchodu (DCFTA). V rámci jednotlivých kapitol AA, která se vyjednává od ledna 2010, Moldavsko přibližuje svou legislativu evropským *acquis communautaire*. Předpokládá se, že vyjednávání by mohlo být uzavřeno a dohoda podepsána na summitu v litevském Vilniusu.¹⁴

Nedílnou součástí AA je podle podmínek EU také dohoda o volném obchodu, kterou Moldavsko vyjednává od března 2012. V jejím rámci provádí mj. ekonomické reformy, kultivuje investiční prostředí a lépe definuje podmínky veřejných zakázek. Problémem zůstává **postoj podniksterských politických představitelů k DCFTA**, kteří se odmítli k jejímu vyjednávání připojit. Ačkoli smlouva by měla pozitivní vliv na ekonomický rozvoj Podněstří a jeho přístup na společný evropský trh,¹⁵ jeho politika zůstává ve vleku Ruska,

⁹ http://ec.europa.eu/world/enp/policy_en.htm

¹⁰ <http://www.cac.md/>

¹¹ <http://services.czechtrade.cz/pdf/sti/moldavsko-2012-11-15.pdf>, s. 24 a 38

¹² Moldavsko je kromě financování z EU také příjemcem rozvojové pomoci od např. IMF, Světové banky, EBRD a bilaterálně od dalších zemí jakými jsou USA, Švýcarsko, Turecko, Norsko, ale i Čína, Japonsko nebo Jižní Korea.

¹³ http://ec.europa.eu/world/enp/docs/2012_enp_pack/e_pship_multilateral_en.pdf,

http://ec.europa.eu/world/enp/docs/2012_enp_pack/e_pship_bilateral_en.pdf

¹⁴ <http://www.enpi-info.eu/eastportal/news/latest/33651/EU-Moldova-Cooperation-Council-takes-stock-of-progress-ahead-of-Eastern-Partnership-summit-and-stresses-need-to-reach-out-to-Transnistria>

¹⁵ <http://goo.gl/YjwfSQ>, s. 13

kteří nabízí Moldavsku/ Podněstří vstup do jím řízené Celní unie.¹⁶ Nad touto problematikou je třeba uvažovat i v kontextu toho, že právě **Rusko je největším obchodním partnerem** Moldavska, čehož využívá k zastrašování jako naposledy v případě blokády moldavských vín.¹⁷

Od roku 2010 je pro Moldavsko v platnosti akční plán vízové liberalizace, kterým EU nastavuje podmínky pro dosažení bezvízového styku pro moldavské občany. Podle nezávislých hodnocení **Moldavsko ze všech států VP nejučinněji naplňuje podmínky nutné pro liberalizaci**,¹⁸ ale předpokoj se, že i po splnění všech náležitostí bude tato otázka předmětem politických diskuzí uvnitř Unie. Některé členské státy s odstupem kriticky hodnotí vízovou liberalizaci se státy Západního Balkánu,¹⁹ a odmítají v době přetrvávající ekonomické krize měnit současné nastavení evropské azylové a migrační politiky. Na druhou stranu mnoho Moldavanů vlastní rumunské pasy, což jim umožňuje snadnější přístup do EU již nyní. Mezi Moldavskem a Rumunskem také platí od dubna 2010 dohoda o malém pohraničním styku, díky níž Moldavané v pohraničí získávají víza bezplatně.

Jako největší slabinu VP lze označit absenci vyhlídky vstupu partnerských zemí do EU, který tato politika zatím – z logických důvodů sahajících od „*integration fatigue*“ po hlubokou ekonomickou a také politickou krizi – nenabízí. Přesto moldavští politici budoucí vstup země do EU očekávají, což například překvapivě podpořila i kancléřka Merkelová ve svém projevu během návštěvy Kišiněva v červenci 2012.²⁰

V souvislosti s rolí EU v Moldavsku nelze nezmínit rozhovory ve formátu 5+2, které se týkají Podněstří. Od této formalizované skupiny, ve které kromě Moldavska a Podněstří, Ruska, Ukrajiny a OBSE zasedají jako pozorovatelé EU a USA, se přes její dlouholetou nefunkčnost očekává rozhodnutí o konečném uspořádání vztahů mezi Moldavskem a jeho separatistickým regionem.²¹ V roce 2011 byly rozhovory obnoveny a pokračují do současnosti – naposledy probíhaly v Oděse v květnu 2013. Nicméně podle některých komentátorů Rusko prostřednictvím svého zvláštního prezidentského zmocněnce a spolupředsedy Moldavsko-ruské vládní komise pro obchodní a ekonomickou spolupráci Rogozina připravuje na rok **2014**, kdy Moldavsko čekají **parlamentní volby, protievropskou kampaň**,²² což může pokrok ve vyjednávání opět zbrzdit či úplně zablokovat. S určitostí lze však tvrdit, že výsledek voleb bude záležet rovněž na výsledcích vilniuského summitu.

¹⁶ <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2012-10-23/could-transnistria-block-moldovas-integration-eu>

¹⁷ <http://euobserver.com/foreign/121388>

¹⁸ <http://monitoring.visa-free-europe.eu/moldova>

¹⁹ <http://euobserver.com/opinion/117978>

²⁰ http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR73_SCORECARD_2013_AW.pdf, s. 78

²¹ <http://services.czechtrade.cz/pdf/sti/moldavsko-2012-11-15.pdf>, s. 16

²² <http://www.viitorul.org/doc.php?l=en&idc=358&id=4149>, s. 3

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO)

Asociace pro mezinárodní otázky je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Základním posláním AMO je přispívat k hlubšímu porozumění mezinárodnímu dění. Díky svým aktivitám doma i v zahraničí a dlouholeté historii je AMO vnímána jako čelní nezávislá instituce svého druhu v České republice.

K dosažení svých cílů AMO:

- formuluje a vydává studie a analýzy;
- pořádá mezinárodní konference, expertní semináře, kulaté stoly, veřejné diskuse;
- organizuje vzdělávací projekty;
- prezentuje kritické názory a komentáře k aktuálnímu dění pro domácí a zahraniční média;
- vytváří příznivější podmínky pro růst nové generace expertů;
- podporuje zájem o disciplínu mezinárodních vztahů mezi širokou veřejností;
- spolupracuje s řadou dalších domácích i zahraničních institucí.

VÝZKUMNÉ CENTRUM AMO

Výzkumné centrum Asociace pro mezinárodní otázky je předním českým think-tankem, který není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskuzi. Hlavním cílem Výzkumného centra je systematické sledování, analýza a komentování mezinárodního dění se zvláštním zaměřením na zahraniční politiku České republiky.

Výzkumné centrum bylo založeno v říjnu 2003 jako analytický útvar Asociace pro mezinárodní otázky se zaměřením na mezinárodní vztahy a zahraniční, bezpečnostní a obrannou politiku. Jádrem VC AMO je [tým analytiků](#), jejichž prostřednictvím nabízíme odbornou expertízu v hlavních problémech světových regionů a klíčových otázkách současné mezinárodní politiky. Výzkumné centrum zpracovává [vlastní odborné studie](#), analytici poskytují [komentáře](#) k aktuálnímu dění prostřednictvím médií. Dedikovanou platformou pro hodnocení mezinárodní politiky je [blog AMO](#).

